

Дисертацията е разгледана, предложена, обсъдена и одобрена за защита от катедра „Нова и съвременна история“ към Исторически факултет на „Софийски университет Св. Климент Охридски“ на заседание от 26 януари 2017 г.

Дисертацията се състои от въведение, три глави и заключение с общ обем от 308 машинописни страници [299 машинописни страници текст], 7 карти, 4 таблици, 1 илюстрация, както и списък с използваните извори, документи и научна литература.

Съдържание на дисертационния труд

<i>I. Увод</i>	стр.3
<i>II. ГЛАВА I – САЩ и предизвикателствата на съвременния ислямски фундаментализъм</i>	стр.16
1. Домът на исляма след 1979 г., развитието на фундаментализма и американската политика през следващото двадесетилетие.....	стр.16
2. Профилът на фундаменталистите от 80-те г. според анализаторите на Ланглистр.35
3. Мястото на сунитите в установената американска практика от 80-те години на XX в.	стр .44
<i>III. ГЛАВА II – САЩ, Осама бин Ладен, фундаменталистите и възхода на Ал Кайда до края на 1992 г.</i>	стр.100
1. Кои са Осама бин Ладен, фамилия бин Ладен и компанията Сауди бин Ладен Груп (1956 - 1980 г.) ?.....	стр.100
2. Съветската окупация на Афганистан. Мястото на ЦРУ, ИСИ и ГИД в съпротивата на муджахидините.....	стр.114
3. Ситуацията през 1988 г. Създаването на Ал Кайда, нейните лидери и идеята за световна доминация над „кръстоносците“.....	стр.140
4. Администрацията на Джордж Буш-старши и възходящото развитие на Ал Кайда (1989 - 1993 г.).....	стр.167
<i>IV. ГЛАВА III. Войната между САЩ и Ал Кайда 1993-2001 г. Бил Клинтън срещу Осама бин Ладен</i>	стр.206
1. Началото и разрастването на терористичните атаки срещу САЩ и кръстоносците (1993 – 1994 г.).....	стр.206

2. Войната между САЩ и джихадистите придобива глобален мащаб (1995 - 1997 г.)	стр. 237
3. “Няма по-подготвен от него“ – борбата срещу Ал Кайда в периода 1998-2001 г.	стр. 275
V. Заключение	стр.295
Извори и използвана литература.....	стр.300

Обща характеристика на дисертационния труд

Развитието на съвременния радикален ислямски фундаментализъм [политически или не] и блискоизточния тероризъм през последното двадесетилетие на ХХ в. е изключително сложен и комплексен исторически процес, който протича успоредно с глобалните противоречия от късните години на Студената война. Някак си, обаче развитието на фанатичните социални явления сред мюсюлманската общност и ролята им в постоянно глоболизиращата се международна среда остават малко встрани на фона на големия конфликт между Суперсилите. Допълнително обстоятелство е и, че в началото на 80-те години всички погледи към фундаментализма са обърнати към Иранската революция на аятолах Р. Хомейни и отношенията му със САЩ. Ислямска република Иран е регионален политически и военен фактор с огромни претенции и е най-голямата шиитска държава в света, но е факт, че шиитите са не повече от 15 % от цялата световна мюсюлманска общност.

Останалите извън обсега на аятолаха фундаменталисти и радикалните течения сред тях, успоредно с иранците, извървяват своя еволюционен път и агресивната теория и практика покълва сред немалка част от масите сунити в Дома на исляма. Това обстоятелство е изключително важно, защото от Вашингтон и Москва буквално проспиват каква е реалната ситуация в Близкия изток и каква би могла да бъде ролята

на фундаменталистите сред сунитската мюсюлманската общност. А фактите показват, че за малко повече от десетилетие [нач. на 70-те г. – нач. на 90-те г.] на консолидация и развитие, ретроградните фундаменталисти [било то шиити или сунити] успяват по специфичен начин да се отърсят от западната си зависимост, да победят СССР и да започнат следващата свещена война – в средата на 90-те г.

Още от 70-те г. на XX в. се засилва и е широко разпространена доктрината за политическия фундаментализъм сред ислямските държави. Тази тенденция довежда до бъдещите кризи и конфликти през следващото десетилетие и ескалацията на отношенията между фундаменталистите и западната цивилизация. Още през 1983 г. Р. Рейгън обявява първата войната срещу ислямския фундаментализъм и тероризма. И докато от Белия дом са изцяло обърнати да възпират политическия ислямския фундаментализъм и износа на революцията на Хомейни, то Осама бин Ладен и неговата Ал Кайда обявяват свещен джихад срещу САЩ и Запада тринадесет години по-късно. Факт е, че радикализацията през 80-те г. сред сунитите остава пълна мъгла за Белия дом. Философията на фундаменталистите намира своята ниша и износ на теорията и агресивната практика на бойното поле в Афганистан и така за около десетилетие навлиза в нов изцяло разрушителен стадий – блискоизточният джихадизъм и тероризма. Постепенно ситуацията в Дома на исляма и регионалните външнополитически отношения между САЩ и страните от Близкия изток от началото на 90-те години предполага, че войната между сунитските фундаменталисти и джихадистите и САЩ е въпрос на време. Битката между Вашингтон и шахидите [мъчениците] сунити започнала след лятото на 1996 г. все още е остава най-големият проблем пред националната и световната сигурност и опазването на мира. Въпреки че бин Ладен е убит на 2 май 2011 г., а самата организация се трансформира неколккратно през годините, това не означава, че обявената на 23 август 1996 г. свещена война е приключила все още.

Съвременният ислямски фундаментализъм сред сунитите, като теория и практика, е строго обвързан с вътрешно и външнополитическото развитие на държавите от Близкия изток и прилежащите му територии, с коренната промяна във философията на самите фундаменталистски идеолози и основно е насочен срещу външната политика

на САЩ в Близкия изток започнала след 1974 г. Близкоизточният и международният ислямски тероризъм са кървави проекции и следствия от отказа на мюсюлманите-сунити да се съгласят с проникването и влиянието на САЩ в Дома на исляма. Но въпреки, че големите кризи по оста САЩ-Близък изток са след средата на 70-те г. на ХХ в. истината е, че движението на фундаменталистите започва много години по-рано преди да обяви джихад на съветската армия, а впоследствие да поведе и новата глобална религиозна война срещу Вашингтон.

Ислямският фундаментализъм сред сунитите извървява сложен еволюционен път през втората половина на ХХ в. Навлизайки в управлението на държавите от Близкия изток, фундаменталистката теория започва да придобива и външнополитическа окраска чак след средата на 70-те години. Историческото и политическото развитие на ислямските държави между 1950 и 1975 г. радикализира консервативно настроените фундаменталисти и техните последователи. От началото на 80-те години те са коренно променени – от мирното ислямско движение не остава и помен и е обявен първият съвременен джихад в световната история. След 10 години на борба срещу СССР фундаменталистите успяват да спечелят свободата на Афганистан. Но в този военновременен период движението и развитието на ислямските фундаменталисти от сунитското направление не се изчерпва само до войната срещу СССР и продължава да еволюира. Постепенно по-голямата част от малките неорганизирани фундаменталистки и радикални групировки от различните държави започват да се обединяват и така след 1989 г. се създава „Базата“ или както е по-известна сред широката аудитория Ал Кайда. Организацията на Осама бин Ладен и Айман ал Заухири само за няколко години се превръща в най-голямата заплаха за световния мир и е може би единствената ислямска групировка, която успява успешно да се противопоставя на външнополитическите цели и проникването на САЩ в Близкия изток повече от едно десетилетие след края на Студената война.

Целта на настоящото изследване е да бъде детайлно анализирано взаимодействието между фундаменталистката идеология и практика и целите на американската външна политика в Близкия изток в периода 1980 – 2001 г. Освен това друг основен акцент на изследването е историческото развитие и трансформацията на

приоритетите на САЩ в Близкия изток, докато американците воюват с Ал Кайда и Осама бин Ладен през последното десетилетие на XX в. Джихадистите на бин Ладен са може би единствените, които се противопоставят успешно на икономическите взаимноизгодни отношения между САЩ и страните от Арабския полуостров. Това противопоставяне довежда до войната между Вашингтон и Ал Кайда започнала след 1995 г. Настоящото изследване се опитва да проследи, синтезира и анализира историческите процеси довели до глобалната битка между Вашингтон и джихадистите-сунити на Осама бин Ладен. В заложената **хронологична рамка** 1980 - 2001 г., в дисертацията се изследват ранните отношения между САЩ и фундаменталистите-сунити, отношенията на американците с муджахидините по време на джихада срещу СССР, а оттам респективно и отношенията между САЩ и двете най-въвлечени в развитието на джихадистите държави – Саудитска Арабия и Пакистан. Следствието на кризата в Афганистан от 80-те г. е, че това довежда до битката между Бил Клинтън и Осама бин Ладен следващото десетилетие. Така предложеното заглавие и хронологична рамка биха могли да заблудят и насочат тематиката на изследването към отношенията между САЩ и няколко други ислямски държави от прилежащия на Близкия изток регион – Иран, Ирак или Египет. Но в такъв случай, по-правилно би било да се заложат като начални съседните години – 1979 г. или 1981 г., защото са те важни за вътрешнополитическото и международното развитие на трите предложени държави. Освен това, съобразено с крайната дата на изследването – 2001 г., се предполага, че правилното разчитане на времевия диапазон и хронологията насочват, че тематиката и **фокусът** на дисертацията ще бъдат върху организацията Ал Кайда и действията на лидера ѝ Осама бин Ладен и войната, която той повежда срещу САЩ и Запада.

Затова **обектът** на дисертацията е генезисът и развитието на отношенията между фундаменталистите от **сунитската мюсюлманска общност** и САЩ в задания хронологичен период. Анализът на ранните отношения между Вашингтон и сунитските фундаменталисти през 80-те г. задължително прехвърля към тайните разузнавателни операции на САЩ и действията на ЦРУ в Дома на исляма по време на афганския джихад. Сблъсъкът на интереси между двата субекта [САЩ и фундаменталистите] продължава да е фактор за американската външна политика и дипломация в региона на Близкия изток от 1980 г. до днес.

Географският обхват на изследването включва региона на Близкия изток и прилежащите му територии. Близкият изток е изключително разтегливо географско понятие. Концептуално обхваща страните от Арабския полуостров, Персийския залив, Северна Африка, а в някои случаи и географски части от историческата област Хорасан. Изключително трудно е да се зложат точни географски граници за понятието Близък изток като в голяма част от историографията и научната литература се срещат различни интерпретации за него. Почти веднага изниква въпросът защо държави като Египет и Афганистан биха попаднали в този, уж, ограничен географски регион, но неразривната връзка между териториите на Близкия изток и класическото определение за Дома на исляма се преплитат много силно в развитието, идеологията и философията на съвременните ислямски фундаменталисти. Факт е, че в текущия случай [еволуцията от мирното движение на фундаменталистите към агресивната форма възприета като блискоизточен ислямски тероризъм днес] се ражда в страните, които граничат със зоната на Близкия изток [Афганистан, Пакистан, Египет, Алжир, Судан], но чисто географски не попадат в него. Но епицентърът на действия на днешните ислямски фундаменталисти е противопоставянето им срещу външната политика на САЩ в Дома на исляма, действия започнали след 1989 г. В настоящото изследване понятието Близък изток трябва да и ще включва един по-широк кръг от ислямски държави от региона и прилежащите територии на Арабския полуостров, който попада частично в класическото разбиране за Дома на исляма. Изборът на горепосочените страни се мотивира от образуването на специфичните зони, в които покълва и се създава, развива и концентрира съвременният разрушителен стадий на фундаменталистите, свързан с агресивните и самоубийствените действия или по-известен като блискоизточен и международен ислямски тероризъм. Именно взаимоотношността на тези държави [Афганистан, Пакистан, Судан], които чисто географски граничат с Близкия изток, това, че мнозинствата в тях са сунитски представители и там е люлката на днешния на ислямски сунитски фундаментализъм и тероризъм мотивира включването им в настоящото изследване.

Подобен по-широк, географски и идеен спектър на изследване, задължително прехвърля, че в дисертационния труд се акцентира върху интердисциплинарен подход, в

който се обвързват и преплитат теории от различни сфери – история, международни отношения, национална и международна сигурност, разузнаване, философия и религия.

Актуалността на изследването се обуславя от факта, че войната между САЩ и ислямските фундаменталисти все още продължава и влиянието ѝ върху американските външнополитически цели и международната сигурност в днешния глобален свят се увеличава. Ислямският фундаментализъм и сунитският радикален ислям в сегашния им агресивен вариант - блискоизточния тероризъм, предлага единствено кърваво разрешение на конфликта между САЩ и джихадистите, конфликт започнал през 80-те години на XX в. и продължаващ след първото десетилетие на XXI в. на много и най-различни места по света – Афганистан, Индонезия, Сирия, Ирак, Йемен, Сомалия, Судан, Алжир, Нигерия и др. Съвременният ислямски фундаментализъм и блискоизточният тероризъм остават и все още са най-големите проблеми пред световната общност в първото десетилетие на XXI в.

Изворовата и документална база на дисертацията е базирана върху широк кръг от документи, доклади, законодателни и подзаконодателни актове, мемоари и различни спомени, интервюта и лични изказвания на част от хората замесени в изследвания период. Във връзка с използваната изворова база могат да бъдат направени няколко отчетливи заключения. Първо, голяма част от нещата свързани с блискоизточния тероризъм продължават да бъдат преекспонирани и интерпретирани в известна доза. Поради актуалността на проблема и днес, немалка част от историческите факти се подменят в удобен за днешните международните отношения вариант. Защото политиката и дипломацията днес – те биват просто игра на думи пред широката аудитория, или казано по друг начин представяне на фактология, терминология и научен апарат по начин, удобен за представящия го субект. А от друга страна, религията и идеологията [в този случай-ислямът] към днешна дата могат да бъдат и са огледален образ на политическата и дипломатическата реторика. Взаимодействието между тях е крайно негативно и тогава възниква въпросът – какво е фундаментализмът днес? Патриотизъм, екстремизъм, тероризъм или просто сляпа вяра. За голяма част от Запада това е неоправдана агресия, за САЩ след 2001 г. това е състояние на война, но за фундаменталистите и джихадистите това е единственият метод за материализиране на

идеалът им. Субективният фактор при представянето на фактите около развитието на фундаментализма, блискоизточния тероризъм, организацията на Ал Кайда и самия бин Ладен е продължава определящ за различните вариации и интерпретации на историческата истина.

Освен изворите в настоящия дисертационен труд са използвани широк кръг от монографии, исторически и енциклопедични справочници, периодични издания, карти, статистически данни и др. За изготвяне на изследването най-важен принос имат англоезичните съчинения от американската и западноевропейската историография, както съчинения [англоезични издания или официални преводи на английски език] на автори и участници в събитията, които са пряко свързани мюсюлманската общност. В дисертацията е разгледана и българската историография по темата, но за жалост тя е изключително бедна откъм съчинения и научни трудове, свързани с фокуса на изследването. В използваната научна литература се наблюдават и някои отчетливи тенденции. В голямата част от англоезичната литература се забелязва повишен интерес на изследванията свързани с ислямския фундаментализъм и блискоизточния и международен тероризъм [логично е на фона на случилото се на 11 септемверим 2001 г.]. От прегледа на историографията ясно се вижда засиленият интерес, търсенето, превеждането и анализирането на събитията и документите от арабски език, свързани пряко или косвено с джихадистите. Огромна част от философските съчинения на съвременните фундаменталистки философи, теолози и хора свързани с течението на фундаментализма са преведани на английски и други западни езици.

Рамкиране на изследователските задачи на изследването

Постигането на зададените цели на дисертацията предполага решаването на конкретни изследователски задачи в процеса на изследване. Основните такива са :

- да се анализира защо сунитите и в частност групировката Ал Кайда на Осама бин Ладен са толкова успешни в световен мащаб. Защо от САЩ не могат да се противопоставят на джихадистите успешно повече от четвърт век и сунитските джихадисти остават най-голямата заплаха за световния мир през XXI в.

- да се изследва, формулира и обоснове въздействието, което фундаменталистите и ислямските терористи имат върху американската външна политика в Близкия изток в периода между 1980 г. и 2001 г.

- да се покажат вътрешноструктурните, институционалните и законови промени и дипломатическите инициативи, които във Вашингтон постоянно правят, за да са актуални и успешни в борбата си срещу фундаменталистите и терористите. По този начин се променят стратегическите външнополитически цели на Вашингтон в Близкия изток и прилежащите му територии към началото на XXI в.

- да може да бъде даден аргументиран отговор, базиращ се на исторически факти и истини защо се стигна до ситуацията от есента и зимата на 2001 г. и коренната промяна в политиката на САЩ към фундаменталистите и джихадистите.

За решаването на така поставените задачи е нужно да бъдат очертани и анализирани идеите и приоритетите на двете противоположни страни в конфликта. Задължително трябва да бъдат разгледани идеологията и практиката, които джихадистите изповядват, защото това е нещото, което ги прави изключително широко подкрепяни сред цялото ислямско общество, независимо сунити или шиити.

Основните методи, използвани в настоящия дисертационен труд са исторически метод, анализ и синтез, метод на сравнение, метод на класификация, обобщаване, статистика, интерполация и екстраполация. В анализа на _асиметричната война между Вашингтон и сунитския радикален ислям трябва да бъде спазен интердисциплинарния подход и да се достигне до частния случай, защото битката между Бил Клинтън и Осама бин Ладен е само едната част от битката на САЩ срещу маршът на фундаменталистите. Затова дисертацията е структурирана в три тематично и хронологично свързани и допълващи се глави.

Опитът за безпристрастност в така разгледаната историческа тематика налага да бъдат анализирани фундаменталистката и американската гледни точки за развитието на Близкия изток и мотивите им за действия една срещу друга, а не само да се маркират основните цели в техните политики. Настоящото изследване по никакъв начин не заема някаква крайна гледна точка, идеология или политика, а само представя, изследва и анализира исторически процеси, факти и еволюцията на Ал Кайда от малка фундаменталистка организация в глобална терористична мрежа.

Изложение на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в рамките на увод, изложение от три глави и заключение. В уводната част са представени предмета, географските и хронологичните рамки на изследването, мотивите за избор, актуалност, цели и задачи, методи, структура на изследването, историографски преглед и използвани източници и основната теза. Изложението на представено в три основни и допълващи се глави. Подходът на структуриране на дисертацията е смесен – първата глава е тематична, а следващите две хронологични. В рамките на всяка глава изложението съдържа информация и анализ за развитието на сунитския радикален ислям и ислямския фундаментализъм, американската външнополитическа стратегия и цели към региона на Близкия изток и взаимодействието между двете, което ще прерасне в ефективна глобална криза през последното десетилетие на XX в. В заключителната част са изложени основните изводи и приноси от изследването и е направена на оценка на американската администрация и институции занимаващи се реализирането на блискоизточната политика, националната и международна сигурност и контратерористична превенция за изследвания период.

Първата глава – „САЩ и предизвикателствата на съвременния ислямски фундаментализъм“ разглежда цялостната концепция и тенденциите на двата изследвани субекта [САЩ и фундаменталистите]. Главата се състои от няколко основни подчасти. Първата е свързана с началният хронологичен параметър, ситуацията в Дома на исляма през 1979 - 1980 г. и с какво тя е толкова определяща за бъдещата американска политика в региона през следващото двадесетилетие. Разгледани са и са анализирани няколко от основните историко-политически кризи в Близкия изток от тези години и това, че те [кризите] залагат посоката на бъдещото развитие на ислямските фундаменталисти и широкото покълване на идеите им сред обикновените мюсюлмани. В първата част на глава I от изследването е откроена разликата между организирания политически шиитски радикален ислям и сунитското възраждане на съвременните фундаменталисти. Факт е, че според американските представи по онова време първоначалният образец за съвременна политическа форма на управление на фундаменталистите е случилото се в Иран през февруари 1979 г. Но шиитската форма на политически ислям остава сравнително слаборазпространена сред ислямската общност. Безспорна грешка е, че от Вашингтон изграждат още първоначално грешна методология за профилиране на фундаменталистите като ги обвързват с иранския модел и последващият срив в отношенията им със САЩ. Тази грешка изиграва своето отражение върху американските институции дълги години и до преди началото на 1996 г. не започва ефективна промяна в начините на действия на агенциите занимаващи се с превенция срещу близоизточните джихадситите и ислямските терористи.

В другата основна точка на първа глава от изследването е отделено внимание и на това как и дали сунитските радикални фундаменталисти попадат в установената американска практика от 80-те год. Методите на съпоставка чрез статистически данни и доказателства, екстра и интерполация са основни за разграничаването на сунитската и шиитската форми на съвременен фундаментализъм.

Докато от Белия дом работят с цел превенция и имат модел – Иран, консолидирането, развитието и еволюцията на радикалния сунитски ислям през периода между 1980 – 1992 г. са буквално проспани от американските агенции – ЦРУ и ФБР. Този фактор [грешната методология и слагането под общ знаменател на

фундаменталистите] е определящ през почти цялото следващо десетилетие за това, че от Вашингтон частично изостават и се оказват постоянно догонващи във войната срещу Осама бин Ладен и Ал Кайда. Сред широката аудитория остава впечатлението, че терористите от Ал Кайда винаги са една крачка пред Вашингтон и случилото на 11 септември 2001 г. е просто един логичен завършек на първия цикъл на войната срещу тероризма. Но това не е точно така. Въпреки, че повече от 15 години в Лангли и Балтимор работят по грешен модел за превенция на фундаменталистите и ислямските терористи, американските агенции никога не спират да извършват постоянни институционални и законови промени, чрез които да бъдат по-ефективни в борбата срещу хората на бин Ладен. Това са исторически факти, които са сравнително слабо застъпени и малко известни, когато се разглежда борбата между Бил Клинтън и Осама бин Ладен.

В последната част на първа глава на изследването е разгледан и профилът, по които от ЦРУ и ФБР работят повече от петнадесет години. Направен е опит да се сравни и съпостави организирания шиитски фундаментализъм и радикалните сунитски групировки и дали въобще е възможно да бъде търсена аналогия помежду им. Изводите, документите и доказателствата показват, че разликите между шиитската и сунитската радикални форми на съвременния ислямски фундаментализъм са много повече отколкото приликите. Подобно заключение е изградено на базата на голям брой статистики, характеристики и сравнения между двата вида фундаменталистка практика чрез методите на интерполация и екстраполация. Документите показват, че от американска страна [ЦРУ и ФБР] са се опитвали почти постоянно да осъвременят представите и моделите си за контратерористична превенция, но това гореспоменатото „проспиване на ситуацията“ в Дома на исляма през 80-те е обстоятелството, което предопределя първоначалния възход и успехи на Ал Кайда срещу американците.

Втората глава на дисертацията *„САЩ, Осама бин Ладен, фундаменталистите и възхода на Ал Кайда до края на 1992 г.“* попада в частния случай, който е заложен в изследването - създаването на Ал Кайда и началното и развитие, което определя бъдещата война, която Осама бин Ладен повежда срещу Вашингтон след 1992 г. [официално след 1996 г.]

В главата е разгледан животът на Осама бин Ладен, фамилия Ладен и семейната им компания Сауди Бинладин Груп. Обстоятелствата около живота на младия Осама са определящи за бъдещото му идеологическо развитие и ролята, която той заема сред съвременните фундаменталисти след 1980 г. Безспорно е, че в периода на неговия живот преди началото на афганския джихад могат да бъдат намерени различни преки доказателства и други косвени фактори, които го правят особено популярен и желан съюзник сред муджахидните в Афганистан, а впоследствие бин Ладен става пословично известен сред цялата мюсюлманска общност след средата на 80-те години. Широко разпространен мит е, че известността на Осама бин Ладен започва да расте чувствително след 1993 г., защото истината е, че той е изключително ярка личност сред ислямската общност и радикалните сунитски среди години по-рано. Това се дължи на известността на неговата фамилия, успехите на фамилната компания и традициите, които фамилия Ладен има сред политико-идеологическите среди в Дома на исляма, датиращи още от началото на 50-те години на века.

След 1980 г., когато започва афганския джихад Осама бин Ладен се мести в Пакистан и оттам активно участва в битката на свещените воители срещу СССР. Афганско-съветската криза е определяща за изначалното развитие и философията на най-съвременния сунитския радикален ислям и на агресивните фундаменталисти и днешните джихадисти. Респективно това оказва идеологическа роля и върху създаването на организацията на Ал Кайда. „Базата“ е наследник и е създадена от фундаменталистка организация в подкрепа на борбата на муджахидините срещу СССР. Първоначалната идея на „Афганското бюро за услуги“ е коренно различна от това, в което се превръща след 1988 г. Въпреки това едва след 1992 г. Ал Кайда започва да придобива окраската на международна терористична мрежа. Атаките влизат в арсенала на джихадистите едва към края на 1992 г.

Във втора на глава на дисертацията другият основен акцент попада върху кризата в Афганистан. Съветската окупация на бедната централноазиатска мюсюлманска страна е определяща и непровокираната агресия е един от основните катализатори за намесата и на двата основни субекта в изследването. САЩ почти моментално се включват в подкрепа на съпротивата на муджахидините и много бързо е

изградена тристранната връзка между Вашингтон, Риад и Исламабад. Разбира се основната тристранна връзка е на база обща работа на разузнавателните им агенции – ЦРУ, ИСИ и ГИД. В десетгодишния „браќ по сметка“ между разузнаванията могат да се намерят достатъчно исторически факти и доказателства за това, че всяка една от трите замесени държави се опитва да работи зад гърба на другите две. Това е обстоятелство, което е в голям ущърб основно за Вашингтон, тъй като те са най-отдалечени от конфликта и съответно имат най-малко актуална и достоверна разузнавателна информация. Анализът на действията и ситуацията в Афганистан доказва хипотезите и дава достоверност на твърдението, че от Лангли работят по грешна методология за профилирането на ислямските фундаменталисти.

Проспиването на ситуацията в Афганистан и региона през 80-те г., обаче не е изцяло грешка на хората от ЦРУ. Грешните и премълчавани данни, прикриването на част от актуалната информация и двойните игри от страна на ИСИ и ГИД допълват почти пълното информационно затъмнение, в което попадат от Лангли. Загубата на основен съюзник в региона след 1980 г. [Иран] също е обстоятелство, което не бива да бъде подценявано. Истината е, че по време на афганския джихад, от Вашингтон и от Лангли са в ситуация, в която те са зложници на своите партньори от Саудитска Арабия и Пакистан и това е основният фактор за пълната дезинформация на американското разузнаване. Положението, в което от Белия дом попадат ще промени поетапно и концепцията за политиката на САЩ към страните от Близкия изток след 1989 г.

Създаването на Ал Кайда се случва по същото време. Но за американците имената Ал Кайда, Афганско бюро за услуги, ал Кифа, Осама бин Ладен, Абдулла Аззам и Айман ал Заухири остават почти напълно неизвестни до 1993 г.

Останалите части от втора на глава дисертацията са посветени на гореспоменатите и изброени няколко имена на лица и организации. Разгледани са и са анализирани действията на Осама бин Ладен и двамата му най-близки сподвижници А. Аззам и А. ал Заухири. Тримата идеолози са определящи за създаването на организацията на Ал Кайда. Палестинецът А. Аззам е може би първоначално най-ярката личност и идеолог на съвременните джихадисти. Факт е, че той винаги остава в

сянката на останалите си двама съратници. Смъртта му през 1989 г. поставя на кръстопът новата организация, но тогава бин Ладен и ал Зауахири поемат ръководството, доразвиват идеите си и вливат философията на агресивния джихад сред сунитските последователи и т.нар. „афгански араби“. Към 1990 г. джихадистите се оказват и са огромен обучен военен контингент, който е политически неподвластен и който ще играе основната роля в Дома на исляма през следващото двадесетилетие. Това е друго нещо, което убягва на хората то Вашингтон. Дали ситуацията в региона на Близкия изток и Афганистан към началото на 90-те г. е подценена от Белия дом е свършено друг въпрос, но фактите говорят, че американците трудно се преориентират в новата многополюсна реалност след края на Студената война – СССР се разпада и не е този фактор от последните 40 години, а недоволните араби и техните цели са пълна загадка. След края на афганския джихад кризата в региона продължава : започва гражданската война в Афганистан, Пакистан остава политически нестабилна територия, Саудитска Арабия е във вътрешноопозиционна криза, избухва войната в Персийския залив, Йемен остава взривоопасен, Иран остава враг и т.н. Ситуацията в Близкия изток и прилежащите му територии се усложнява допълнително. Тогава от САЩ правят няколко основни външнополитически грешки, които ще определят бъдещата популярност на Ал Кайда сред ислямската общност и съответно ще променят баланса и стратегическите цели на Белия дом в Дома на исляма. Първото и най-важно, е че американците се изтеглят от Афганистан след 1.01.1992 г. и по този начин остават тотално дезинформирани за актуалната ситуация сред джихадистите. Поради това две години по-късно остават изненадани от бързото въздигане на талибаните, на джихадистите и хората от Ал Кайда. Второто, с политиката на Джордж Буш-старши [президентските решения за намеса в Северна Африка и Персийския залив] настройват допълнително недоволните радикално настроени сунитски мюсюлмани, което дава допълнителна тежест и популярност на думите и делата на хора като Осама бин Ладен и неговото обкръжение. И трето, САЩ подценява възможностите в глобален мащаб на ретроградните ислямски фундаменталисти. Американците остават податливи на външни терористични заплахи и това е фактор, който ще определя битката с ислямските джихадисти през последното десетилетие на XX в.

Трета глава на дисертацията е посветена на същинската война между САЩ и Ал Кайда, започнала от 1993 г. до 11 септември 2001г. В нея детайлно са разгледани по години ситуацията и нарастващата тенденция от терористични атаки на ислямските фундаменталисти и хората на бин Ладен. Войната между Бил Клинтън и Осама бин Ладен е определяща за развитието на американските агенции занимаващи се с контратерористична превенция, национална и международна сигурност след 1993 г.

Бил Клинтън поема кормилото в момент, когато Ал Кайда вече е изградена организацията в десетина държави и има ядро от чувствително голям брой добре обучени бойци-ветерани, които са готови да умрат за каузата на глобалния джихад. Терористичните удари срещу Америка и битката между Клинтън и бин Ладен са просто въпрос на време. И то, на изключително малко време, защото президентът встъпва в длъжност на 20 януари 1993 г., а само след пет дни е извършен първият терористичен акт от фундаменталистите, първият на домашна територия на САЩ. Това е стрелбата по хора на входа на Лангли, централата на ЦРУ. Това, което се случва месец по-късно, атаката срещу Световния търговски център в Ню Йорк е още по-ужасяващо и единствено шансът предотвратява фаталните последствия. Бил Клинтън поема президентството си в момент, когато джихадистите насочват усилията си на международната сцена и срещу политиката на САЩ и до края на втория си мандат президентът е постоянно съпътстван от ескалация на напрежението и кървавата война между него и джихадистите на Осама бин Ладен.

Оценката за президенството на Бил Клинтън и битката му срещу ислямските терористи е сложна и комплексна. От една страна, Бил Клинтън се опитва да умиротвори Близкия изток и да възпре фундаменталистите. В това начинание има не_малко успехи. Той затвърждава монополната позиция на САЩ в Дома на исляма в последното десетилетие на XX в. Президентът изгражда добри дипломатически връзки с част от държавите от Северна Африка, Арабския полуостров и Средна Азия. Провежда балансирана и адекватна политика. Влага милиарди долари в осигуряването на мира и сигурността по света. Започва и завършва огромно количество реформи в политиката на страната за превенция срещу тероризма. Екипът на Бил Клинтън изгражда съвременната стратегия и концепция за борбата срещу джихадистите. През средата на 90-те години, Клинтън спомага за преустройството на разпадащото се

американско разузнаване от началото на 90-те г. Въпреки, че първите два избора на президента за директор на ЦРУ са изключително неуспешни, след това на върха в Лангли застава Джордж Тенет. Тенет остава в историята като един от най-трудолюбивите и адекватни директори на ЦРУ, който се задържа много години на поста си.

Още от първия си ден като президент Бил Клинтън влиза в спиралата от трудности и конфликти срещу ислямските терористите, които трябва да разрешава постоянно следващите осем години.

Може би и за това повечето критици казват, че Клинтън тотално се дискредитира и се проваля в борбата срещу терористите и хората на Осама бин Ладен. Екипът на Бил Клинтън гони терористите по целия свят, харчи милиарди долари за разузнаване, тайни операции и сателитни снимки, а не може да хване един „фантом, които се придвижва в джип „Ленд круйър“ някъде из Афганистан“. Да, Клинтън преследва Осама бин Ладен 8 години и не успява го залови. Но фактите са такива, че трябва да минат още 10 години, за да успеят от САЩ да елиминират лидера на Ал Кайда. А това би трябвало да бъде поне малка защита за политиката и действията на Клинтън в периода 1993 г. - 2001 г. Битката през 90-те години между Б. Клинтън и Осама бин Ладен не успява да докаже и насочи коя от двете страни би имала превес срещу другата в зората на новото хилядолетие. Единственото, което доказва е, че и двете страни на конфликта постоянно променят стратегиите си с цел да се изненадат или превантивно да се предпазят една от друга.

Изводи от изследването :

С оглед на поставените цели и задачи на изследването могат да се направят следните изводи :

- В почти петнадесетгодишен период ЦРУ е компрометирано и дезинформирано по отношения на развитието на ислямския

фундаментализъм, ситуацията в Близкия изток и прилежащите му територии, независимо дали става въпрос за шиитите или сунитите.

- Въпреки това американското разузнаване никога не престава да се опитва да бъде актуално и постоянно извършва институционални промени с тази цел.
- ЦРУ остават зависими от отношенията си с подобните разузнавателни агенции в Близкия изток, съответно САЩ до някаква степен остават зависими в отношенията си с големите регионални ислямски сили – Саудитска Арабия и Пакистан.
- Ресурсната обезпеченост на Близкия изток, която определя американската икономика е фактор, който задължава Белия дом да се съобразява в немалка степен с кралската фамилия Сауд. Поради тази причина срещу Саудитска Арабия никога не са повдигани публични обвинения, че подкрепят и субсидират ислямски терористични организации.
- Американската територия е податлива на външни заплахи и терористични удари.
- Широкозастъпената представа за ислямските фундаменталисти и джихадистите е тотално грешна и манипулирана.
- Президентът Р. Рейгън и ръководството на ЦРУ по негово време [най-вече Б. Кейси] подценяват развитието на ислямските фундаменталисти и дори ги поощряват в някои случаи.
- Неполитическата форма и структура на съвременния ислямския фундаментализъм [Ал Кайда] е много по-опасна и непредвидима от политическата такава [Иран].
- След Р. Рейгън и президентът Дж. Буш-старши прави още няколко грешки по отношение на близоизточната политика на САЩ : буквално „зарязва“ случващото се в Афганистан, намесва активно САЩ в ислямските страни в Северна Африка, а чрез операция „Пустинна буря“ настройва и разпалва

допълнително джихадистите срещу Америка. Може да се каже, че неговите действия превръщат САЩ във враг №1 на радикалния сунитски ислям.

- Ал Кайда е огромна международна терористична мрежа. Пуснала е корени и и е изградила клетки в повече от 50 държави.
- Осама бин Ладен не е единственият враг. Хора като Абдулла Аззам и Айман ал Заухири са изключително подценявани и не им е обърнато навременно внимание.
- Движението на талибаните след 1992 г. и изключително важно за бъдещото развитие на Ал Кайда в региона.
- Бил Клинтън е може би най-разумният и успешен президент на САЩ в изследвания период по отношения активна блискоизточна политика.
- Бил Клинтън няма възможност да се противопостави ефективно на Осама бин Ладен и джихадистите през първия си мандат.
- Най-голяма ефективност в контратерористичните методи и превенция САЩ имат в последните две години на ХХ в.

Справка за научните приноси на изследването :

Като приноси на дисертационния труд могат да бъдат посочени следните :

- Представя на вниманието на академичната общност най-актуалните и значими проблеми пред международната сигурност и постигането на траен световен мир. Ислямския фундаментализъм и блискоизточния тероризъм са най-големият проблем в съвременната световна история в края на XX в. и началото на XXI в. За период от около 25 години мирното движение на фундаменталистите се превръща в глобална заплаха обхващаща почти всички континенти на планетата.
- Изследването на развитието на ислямския фундаментализъм и битката между САЩ и джихадистите е фактор от глобално значение, който е изключително слабо засегнат в българската историография.
- В изследването на историята и генезиса на ислямския фундаментализъм и радикалният сунитски ислям могат да бъдат търсени аналогии и сравнения, които биха били полезни в много широк институционален спектър и днес.
- За пръв път в българската историография открито се засяга такава чувствителна тема, която е все по-актуална и днес сред социалните слоеве на обществото.
- Формата на компилативна теория и интердисциплинарен подход са изключително амбициозно начинание, което доказва, че в съвременните научни подходи трудно се открива едва доловимата разлика между политически, хуманитарни и социални науки.
- Не на последно място по важност : научното обяснение на и анализ на актуални световни събития допринася изключително много за правилното им разбиране сред обществото и това да бъдат отсяти фактите от заложените и клиширани твърдения.

Публикации по темата на дисертация :

1. Как по-точно да се възприема съвременният ислямски фундаментализъм – сп. История, брой 6, 2015 г.
2. Фундаментализмът : патриотизъм или тероризъм – Военна История, брой 13, март 2015 г.
3. Гражданинът Каси – De Re Militari, брой 41
4. Нинджите в Алжир, френските специални части и „самолетът-бомба“ – Военна История, брой 18, януари-юни 2017 г.
5. Малко повече за живота и труда на най-известния палестинец от втората половина на XX в. – сп. История, брой 2, 2017 г. [под печат]